

Форма № Н - 3.04

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ІВАНА ФРАНКА

Кафедра безпеки життєдіяльності

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної роботи

“ _____ ” _____ 20__ року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ ТА ШКІЛЬНА ГІГІЄНА

освітній рівень Бакалавр

галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

спеціальність 014.04 Середня освіта (Математика)

освітня програма Середня освіта (Математика)

Факультет механіко-математичний

2022 – 2023 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни **“Охорона здоров’я дітей і шкільна гігієна”** для студентів спеціальності 014.04 Середня освіта (Математика).

Розробники:

Яремко З.М., завідувач кафедри, доктор хімічних наук, професор,

Наливайко Н.В., доцент, кандидат біологічних наук, доцент,

Кіт Л.Я., асистент, кандидат біологічних наук

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри безпеки життєдіяльності

Протокол від “26 ” серпня 2022 року, № 9/22.

Завідувач кафедри безпеки життєдіяльності

Зіновій ЯРЕМКО

© _____, 20__ рік

© _____, 20__ рік

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни “Охорона здоров’я дітей та шкільна гігієна” – формування здоров’язберезувальної компетентності майбутніх фахівців, направленої на збереження й зміцнення здоров’я школярів під час навчально-виховного процесу через усвідомлення важливості здорового способу життя та гармонійного розвитку, високої працездатності, духовної рівноваги, збереження та поліпшення власного здоров’я (підвищення імунітету, уникнення різних захворювань, підтримання нормальної ваги тіла тощо) та усвідомлення цінності життя та здоров’я, власної відповідальності та спроможності зберегти та зміцнити здоров’я, підвищити якість свого життя.

Завдання дисципліни полягає у формуванні здоров’язберезувальної компетентності через опанування знаннями про функціонування організму людини як цілісної системи, чинники захворюваності, основні патологічні процеси, та практичними прийомами і навиками оцінювання функціонального стану систем організму, а також домедичної допомоги в загрозованих для життя станах.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- поняття про норму і патологію;
- основні чинники ризику захворювань;
- сучасні проблеми і основи імунології та епідеміології;
- основи домедичної допомоги;
- санітарно-гігієнічні вимоги до організації навчально-виховного процесу;

вміти:

- оцінювати функціональний стан систем організму (дихальної, серцево-судинної);
- досліджувати і оцінювати поставу школярів;
- оцінювати психічне здоров’я школярів;
- оцінювати стан потерпілого та надавати домедичну допомогу у разі травм та гострих порушень функціонування організму.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 3: Здатність до прийняття ефективних рішень у професійній діяльності, відповідального ставлення до обов’язків вчителя і адаптації його до сучасних умов процесу навчання у безпечному освітньому середовищі.

ЗК 7: Здатність застосовувати набуті теоретичні знання з охорони здоров’я дітей та елементів шкільної гігієни, що спрямовані на збереження й зміцнення здоров’я школярів під час навчально-виховного процесу в практичних ситуаціях, пов’язаних з професійною діяльністю під час навчально-виховного процесу.

ЗК 8: Здатність діяти соціально відповідально і свідомо та на основі етичних міркувань.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК):

СК передбачають опанування здоров'язбережувальними компетентностями в умовах навчально-виховного процесу, а саме:

- СК 6:** Здатність до забезпечення сприятливих та безпечних умов в освітньому середовищі для кожного учня відповідно до його індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів.
- СК 9:** Здатність конструктивно та безпечно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу.
- СК 12:** Здатність застосовувати сучасні методи й безпечні освітні технології, у тому числі й інформаційні, для забезпечення якості освітнього процесу та профілактики порушень здоров'я школярів в закладах освіти.
- СК 13:** Здатність до забезпечення охорони особистого фізичного та психічного здоров'я та здоров'я учнів (зокрема з особливими потребами) в освітньому процесі та позаурочній діяльності

Програмні результати навчання (ПРН):

- ПРН 2:** Знати закономірності розвитку психічної діяльності та вікові особливості учнів, основи психогігієни та особливості психосоціального розвитку дітей та підлітків у школі.
- ПРН 4:** Знати та розуміти педагогічні основи подолання ранньої втоми в школярів, використовуючи знання про їхню розумову і фізичну працездатність, організовувати безпечний освітній процес з урахуванням різних груп психічного здоров'я школярів та їхніх особливих потреб, володіти методикою складання розкладу уроків згідно із санітарно-гігієнічними вимогами з врахуванням кривої втоми дітей та підлітків
- ПРН 8:** Проектувати безпечне й комфортне освітнє середовище, уміти виявляти булінг серед учнів та протидіяти йому, здійснювати профілактику психогенних порушень, порушень постави, зору та слуху і створювати обстановку, що сприяє усуненню або пом'якшенню дії травмувальних чинників, організовувати співпрацю учнів та комунікацію з їхніми батьками.
- ПРН 9:** Уміти цінувати різноманіття та мультикультурність, керуватися в професійній діяльності етичними нормами, принципами толерантності, діалогу й співробітництва.
- ПРН 15:** Розуміти основні принципи здорового способу життя та вміти застосовувати їх для підтримки власного здоров'я та працездатності, а також здоров'я та працездатності учнів, уміти оцінити функціональний стан школяра, прийняти правильне рішення щодо подальших дій вчителя у конкретній ситуації та, у разі потреби, володіти методикою проведення комплексу базових реанімаційних заходів під час невідкладних ситуацій.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовний модуль 1. Валеологічні та соціальні аспекти здоров'я дітей та підлітків.

Тема 1. Валеологічні та соціальні аспекти здоров'я.

Лекція 1. Організм як біологічна саморегульовальна функціональна система.

Поняття про здоров'я. Валеологічні та соціальні складові здоров'я. Показники та критерії оцінювання рівня суспільного здоров'я. Організм людини як єдине ціле. Гомеостаз і регулювання функцій в організмі. Адаптаційні механізми та захисні реакції організму. Реактивність організму.

Самостійна робота. Культура здоров'я.

Лекція 2. Анатомічна будова тіла людини. Системи організму людини та їхні фізіологічні функції.

Анатомічна будова тіла людини. Частини тіла людини. Ділянки тіла людини. Органи та системи органів. Рівні функціонування організму. Загальні питання будови та функції людського організму. Поняття про клітину, тканину, орган, системи органів, людський організм в цілому. Системи організму людини та їхні фізіологічні функції. Будова та функція нервової, серцево-судинної, дихальної системи. Кістково-м'язова система, її будова та функція. Травна, сечостатева, ендокринна системи людини. Вікові особливості будови та функціонування систем організму.

Самостійна робота. Функції та склад крові.

Лекція 3. Загальні закономірності росту і розвитку дітей і підлітків.

Поняття росту і розвитку дитячого організму. Принципи вікової періодизації. Поняття вікової норми, хронологічний та біологічний вік, поняття та види акселерації, теорії акселерації. Сенситивні та критичні періоди розвитку. Умови створення сприятливих адекватних умов ефективного навчання і збереження здоров'я дитини.

Самостійна робота. Чинники негативного впливу на різних етапах онтогенезу.

Лекція 4. Фізіологічне поняття про норму і патологію. Основні захисно-компенсаторні та патологічні процеси.

Захисно-компенсаторні реакції (стрес, біль, запалення), гіпертонічний синдром. Уявлення про стрес, його стадії. Граничні та патологічні стани. Поняття про етіологію та патогенез. Хвороба як зниження реактивності організму. Класифікація хвороб. Симптоми, синдроми, форми перебігу хвороб.

Самостійна робота. Гіподинамія та гіпердинамія, порушення раціонального співвідношення поміж режимами праці, навчання та відпочинку.

Лекція 5. Медико-біологічні та психологічні причини шкідливих звичок.

Поняття про біохімічну та психологічну залежність. Вплив наркоманії та токсикоманії на організм дорослих, дітей і майбутнього покоління. Шкідливий вплив алкоголю та нікотину на організм. Шкідливий вплив ігрової та інтернет-залежності на організм дітей та підлітків. Запобігання вживанню учнями, іншими учасниками освітнього процесу тютюну, алкоголю, наркотичних засобів інших речовин із психоактивною дією.

Самостійна робота. Значення формування здорового способу життя в профілактиці захворювань.

Лекція 6. Чинники ризику професійних захворювань педагогів.

Портрет педагога. Внутрішні та зовнішні чинники захворювань педагогів, професійні захворювання педагогів: Психосоматичні розлади, серцево-судинні захворювання, варикозне розширення вен нижніх кінцівок, психогенні та хронічні захворювання голосового апарату, хвороби органів зору, ожиріння, остеохондроз. Профілактичні заходи, оздоровчі та відновлювальні технології у попередженні виникнення профзахворювань вчителя.

Самостійна робота. Роль спадковості, конституції, віку та статі у виникненні захворювань.

Лекція 7. Гігієна навчально-виховного процесу в школі.

Державні санітарні правила і норми влаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів. Санітарно-гігієнічні вимоги до влаштування земельної ділянки та основних приміщень. Організація освітлення і вимоги до зорової роботи учнів. Повітряно-тепловий режим. Вентиляція та опалення. Гігієна води та водопостачання. Гігієнічні вимоги до шкільного обладнання. Організація навчально-виховного процесу. Організація харчування та медичного обслуговування.

Самостійна робота. Санітарно-гігієнічна освіта учнів, формування здорового способу життя.

Лекція 8. Основи психогігієни.

Психосоціальний розвиток дітей та підлітків у школі. Розумова і фізична працездатність школярів. Педагогічні основи подолання ранньої втоми в школярів. Заходи запобігання перевтомі. Режим дня школяра. Основні симптоми при різних ступенях перевтоми.

Самостійна робота. Валеологізація навчального процесу. Гігієнічні вимоги до розкладу уроків. Значення фізкультурних хвилинок (ФХ) для зняття локального стомлення і ФХ загального впливу. Значення гімнастики для очей з метою профілактики порушень зору. Роль психогігієни.

Лекція 9. Медико-гігієнічне виховання дітей та підлітків.

Вплив навчального процесу на здоров'я школярів. Порушення опорно-рухового апарату, їхня профілактика. Порушення зору, слуху у дітей,

профілактика. Поняття неврозу, його види. Психо-неврологічні порушення в школярів.

Самостійна робота. Профілактика порушень обміну речовин у дітей: ожиріння, рахіт, дистрофія. Валеологічні особливості збалансованого раціонального харчування. Хромосомні та генні хвороби. Набуті та вроджені вади серця.

Лекція 10. Статеве виховання дітей та підлітків.

Проблеми статевого виховання дітей та підлітків. Вагітність, умови нормального перебігу вагітності. Попередження небажаної вагітності і абортів у неповнолітніх. Фізичні та психічні наслідки абортів. Методи контрацепції. Способи контрацепції для підлітків. Види контрацептивів, їхні переваги та недоліки. Захворювання, які передаються статевим шляхом: симптоми, профілактика, наслідки та ускладнення.

Самостійна робота. Чинники порушення ембріонального розвитку.

Тема 2. Основи імунології та епідеміології

Лекція 11. Основи імунології та сучасні проблеми.

Імунітет - універсальний механізм адаптаційної реакції організму. Імунна система організму. Види та механізм імунітету. Первинні та вторинні імунодефіцити. СНІД – етіологія, патогенез, перебіг, профілактика.

Самостійна робота. СНІД як соціально небезпечне інфекційне захворювання.

Лекція 12. Основи епідеміології. Сучасні проблеми епідеміології

Сучасні проблеми та основи епідеміології. Особливості перебігу інфекційних захворювань. Епідемічний процес. Кваліфікація інфекційних захворювань. Особливості вірусних інфекцій. Грип, причина, ознаки, невідкладна допомога, профілактика. Дитячі інфекції: причини, ознаки, невідкладна допомога, профілактика, комплекс заходів у школі у разі виявлення випадку інфекційної хвороби в шкільному колективі. Харчові токсикоінфекції. Дизентерія: причини, ознаки, перша допомога, профілактика.

Самостійна робота. Роль санітарної культури населення у попередженні інфекційних захворювань. Особливості перебігу вірусних та кишкових інфекцій. Туберкульоз та заходи профілактики.

Змістовний модуль 2. Медико-біологічні аспекти здоров'я дітей та підлітків

Тема 3. Медико-біологічні аспекти здоров'я дітей та підлітків

Практичне заняття 1. Оцінювання функціонального стану дихальної системи дітей та підлітків.

Вікові особливості органів дихання. Методи вимірювання та оцінювання життєвої ємності легень. Способи розрахунку та оцінювання життєвого індексу. Визначення часу максимальної затримки дихання, проведення проби Серкіна.

Самостійна робота. Регуляція дихання в дитячому віці. Гігієнічне значення повітряного середовища в приміщенні. Газообмін у легенях.

Практичне заняття 2. Оцінювання функціонального стану серцево-судинної системи дітей та підлітків

Вікові особливості крові та кровообігу, будови та роботи серця, реакції серцево-судинної системи на фізичне навантаження. Проведення динамічних функціональних проб з дозованим фізичним навантаженням (Проба Руф'є). Визначення адаптаційного потенціалу серцево-судинної системи.

Самостійна робота. Нейрогуморальні впливи на діяльність серця і судин.

Практичне заняття 3. Методики дослідження і оцінювання постави дітей та підлітків.

Вікові особливості опорно-рухового апарату. Методики вимірювання та оцінювання показників маси тіла, зросту та обводу грудної клітки. Методи оцінювання постави.

Самостійна робота. Особливості реакції організму дитини на фізичні навантаження у різні вікові періоди, точність виконання рухів. Профілактика порушень опорно-рухового апарату у дітей та підлітків.

Практичне заняття 4. Оцінювання психічного здоров'я дітей та підлітків.

Характеристика основних етапів розвитку нервової системи у дітей і підлітків. Поняття неврозу, його види. Методика дослідження психологічного феномену тривожності. Методика дослідження функціонального стану людини. Методика дослідження психоемоційного стресу.

Самостійна робота. Вища нервова діяльність, її становлення в процесі розвитку. Вплив навчального процесу на здоров'я учнів.

Тема 4. Медичні аспекти охорони здоров'я дітей і підлітків

Практичне заняття 5. Оцінювання стану школяра та надання домедичної допомоги у разі гострих порушень функціонування організму.

Основні принципи надання домедичної допомоги у разі загрозливих для життя станів: гіпоглікемічної коми, епілепсії, нападу бронхіальної астми, теплового та сонячного ударів.

Самостійна робота. Поняття про фізичні та механічні травми. Поняття про опіки та опікову хворобу, відмороження та загальне замерзання. Класифікація електротравм.

Практичне заняття 6. Оцінювання стану школяра та домедична допомога у разі екзогенних отруєнь.

Алгоритм оцінювання стану потерпілих у разі отруєнь. Основні принципи надання домедичної допомоги у разі отруєння.

Самостійна робота. Різновиди отрут і їхній вплив на організм людини.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	Усього	у тому числі		
		лекції	практичні	самостійна робота
Модуль 1				
Змістовий модуль 1. Валеологічні та соціальні аспекти здоров'я дітей та підлітків				
Тема 1. Валеологічні та соціальні аспекти здоров'я.	50	20	-	30
Тема 2. Основи імунології та епідеміології	10	4	-	6
Разом за змістовим модулем 1	60	24	-	36
Змістовий модуль 2. Медико-біологічні аспекти здоров'я дітей та підлітків				
Тема 3. Оцінювання стану здоров'я дітей та підлітків	18	-	8	10
Тема 4. Медичні аспекти охорони здоров'я дітей та підлітків	9	-	4	8
Разом за змістовим модулем 2	30	-	12	18
Усього годин	90	24	12	54

5. Теми лекцій

Шифр змістового модуля	Назва змістового модуля	Кількість годин
Змістовий модуль 1. Валеологічні та соціальні аспекти здоров'я дітей та підлітків.		
№ з/п	Тема 1. Валеологічні та соціальні аспекти здоров'я.	
1.	Організм як біологічна саморегульовальна функціональна система	2
2.	Анатомічна будова тіла людини. Системи організму людини та їхні фізіологічні функції.	2
3.	Загальні закономірності росту і розвитку дітей і підлітків.	2
4.	Фізіологічне поняття про норму та патологію. Основні захисно-компенсаторні та патологічні процеси	2
5.	Медико-біологічні та психологічні причини шкідливих звичок.	2
6.	Чинники ризику професійних захворювань педагогів.	2
7.	Гігієна навчально-виховного процесу в школі.	2
8.	Основи психогігієни.	2
9.	Медико-гігієнічне виховання дітей та підлітків.	2
10.	Статеве виховання дітей та підлітків.	2

Тема 2. Основи імунології та епідеміології		
11.	Основи імунології та сучасні проблеми.	2
12.	Основи епідеміології та сучасні проблеми.	2
	Разом	24

6. Теми практичних занять

Шифр змістового модуля	Назва змістового модуля	Кількість годин
Змістовний модуль 2. Медико-біологічні аспекти здоров'я дітей та підлітків		
№ з/п	Тема 3. Оцінювання стану здоров'я дітей та підлітків	
1.	Оцінювання функціонального стану дихальної системи дітей та підлітків	2
2.	Оцінювання функціонального стану серцево-судинної системи дітей та підлітків	2
3.	Методика дослідження і оцінювання постави дітей та підлітків	2
4.	Оцінювання психічного здоров'я людини	2
Тема 4. Медичні аспекти охорони здоров'я дітей і підлітків		
5.	Оцінювання стану школяра та надання домедичної допомоги у разі гострих порушень функціонування організму	2
6.	Оцінювання стану школяра та домедична допомога у разі екзогенних отруєнь.	2
	Разом	12

7. Самостійна робота

Назва змістового модуля	Кількість годин
Змістовий модуль 1. Медико-біологічні, валеологічні та соціальні аспекти здоров'я.	
Тема 1. Валеологічні та соціальні аспекти здоров'я.	2
Культура здоров'я.	2
Функції та склад крові.	2
Чинники негативного впливу на організм на різних етапах онтогенезу.	2
Гіподинамія та гіпердинамія, порушення раціонального співвідношення між режимами праці, навчання та відпочинку.	4
Значення формування здорового способу життя в профілактиці захворювань. Роль спадковості, конституції, віку та статі у виникненні захворювань.	4
Санітарно-гігієнічна освіта учнів, формування здорового способу життя.	2

Валеологізація навчального процесу. Гігієнічні вимоги до розкладу уроків. Значення фізкультурних хвилин (ФХ) для зняття локального стомлення і ФХ загального впливу. Значення гімнастики для очей з метою профілактики порушень зору. Роль психогігієни.	2
Профілактика порушень обміну речовин у дітей: ожиріння, рахіт, дистрофія. Хромосомні та генні хвороби. Набуті та вроджені вади серця. Чинники порушення ембріонального розвитку.	7
Профілактика порушень обміну речовин у дітей: ожиріння, рахіт, дистрофія. Хромосомні та генні хвороби. Набуті та вроджені вади серця. Чинники порушення ембріонального розвитку.	4
Тема 2. Основи імунології та епідеміології	
СНІД як соціально небезпечне соціальне захворювання.	2
Роль санітарної культури населення у попередженні інфекційних захворювань.	2
Особливості перебігу вірусних та кишкових інфекцій. Туберкульоз та заходи профілактики.	2
Змістовний модуль 2. Медико-біологічні аспекти здоров'я дітей та підлітків	
Тема 3. Оцінювання стану здоров'я дітей та підлітків	
Регуляція дихання в дитячому віці. Гігієнічне значення повітряного середовища в приміщенні. Газообмін у легенях.	2
Нейрогуморальні впливи на діяльність серця і судин.	2
Особливості реакції організму дитини на фізичні навантаження у різні вікові періоди, точність виконання рухів. Профілактика порушень опорно-рухового апарату у дітей та підлітків.	2
Вища нервова діяльність, її становлення в процесі розвитку. Вплив навчального процесу на здоров'я учнів.	2
Тема 4. Медичні аспекти охорони здоров'я дітей і підлітків	
Поняття про фізичні та механічні травми.	2
Різновиди отрут і їхній вплив на організм людини. Екзогенні отруєння. Поняття про опіки та опікову хворобу, відмороження та загальне замерзання. Класифікація електротравм.	3
	4
Разом	54

8. Методи навчання

Результати навчання цієї дисципліни деталізують такі програмні результати навчання:

Результати навчання	Методи навчання і викладання	Методи оцінювання досягнення результатів навчання
Практичні навички оцінювання функціонального стану та основ психічного здоров'я школяра, прийняття правиль-	1) словесні методи (активні лекції, бесіди з елементами формування проблемних завдань); 2) наочні методи (мульт-	Оцінювання досягнення результатів навчання ґрунтується на основі академічної доброчесності, об'єктив-

ного рішення щодо подальшого алгоритму дій вчителя в загальноосвітньому закладі, вміння користуватися санітарно-гігієнічними нормативами під час планування навчального розкладу уроків для школярів.	тимедійні презентації, манекени для СЛР, маски-клапани); 3) практичні методи (аналіз моделей реальних ситуацій, відпрацювання практичних навичок домедичної допомоги); 4) проблемно-пошукові (виконання завдань самостійної роботи, спрямованих на активізацію отриманих знань під час аудиторних занять та виробленню навичок самостійної пізнавальної діяльності); 5) електронне навчання (e-learning); 6) мобільне навчання (m-learning).	ності, відкритості, систематичності, єдності вимог і методики оцінювання: 1) контрольне опитування у формі: тестування, відповідей на теоретичні питання, розв'язання практичних завдань з використанням технологій дистанційного навчання; 2) виконання практичних умінь та навичок протягом семестру під час проведення практичних занять.
---	--	---

9. Методи контролю

Дисципліна має два змістовних модулі, які охоплюють матеріал усіх тем.

Навчальні досягнення студентів під час семестру оцінюють за 100-бальною шкалою, контролюючи якість виконання:

- індивідуальних завдань самостійної роботи та практичних навичок студентів на практичних заняттях (загалом 50 балів).
- контрольного опитування у вигляді письмових тестів (загалом 50 балів).

Підсумковий контроль – залік, який оформляють за результатами контролю упродовж семестру.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота				Сума
Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2		
T1	T2	T3	T4	100
25	25	25	25	

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка ЄКТС	Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку

A	90 – 100	відмінно	зараховано
B	81-89	добре	
C	71-80		
D	61-70		
E	51-60	задовільно	
FX	21-50	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
F	0-20	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Методичне забезпечення

Методичне забезпечення навчальної дисципліни охоплює:

- електронні ресурси кафедри за посиланням : <http://www.lnu.edu.ua/life-safety/>;
- підручники та посібники, зазначені у списку рекомендованої літератури;
- ілюстративний наочний матеріал, муляжі, манекени, роздатковий матеріал на практичних заняттях;
- законодавчі та нормативні документи з питань охорони здоров'я дітей та шкільної гігієни;
- інформаційні ресурси Інтернет-мережі.

12. Рекомендована література

Базова

1. Бобрицька В. І. Анатомія, вікова фізіологія і шкільна гігієна: Навчально-методичний посібник для студ. небіологіч. спец. вищ. пед. навч. закладів / В. І. Бобрицька. – К. : Професіонал, 2004. – 80 с. - ISBN 966-8556-24-0.
2. Вікова фізіологія з основами шкільної гігієни: підручник / [І. П. Аносов, В. Х. Хоматов, Н. Г. Сидоряк та ін.]. – Мелітополь: ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2008. – 433 с. – ISBN 978-966-8563-92-8.
3. Наливайко Н. В. Невідкладна допомога: короткий виклад та тестові завдання : навч.-метод. посібник / Н. В. Наливайко, – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2012. – 268 с. – ISBN 978-966-613-991-0.
4. Ріст і розвиток людини: підручник / [В. С. Тарасюк, Н. В. Титаренко, І. Ю. Андрієвський та ін.] ; за ред. В.С. Тарасюка, І.Ю. Андрієвського. – К. : Медицина, 2008. – 400 с. – ISBN 978-966-8144-89-9.

Допоміжна

1. Грибан В. Г. Валеологія: підручник для студентів вищ. навч. закладів / В. Г. Грибан. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 214 с. – ISBN

978F966F364F604F6.

2. М'ясоїд П. А. Загальна психологія: навчальний посібник / П. А. М'ясоїд. – К. : Вища школа, 2004. – 487 с. – ISBN 966–642–212–3.

3. Маліков М. В. Функціональна діагностика у фізичному вихованні і спорті: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закладів / М. В. Маліков, А. В. Святьєв, Н. В. Богдановська. – Запоріжжя: ЗДУ, 2007. – 246 с. – ISBN 966-599-284-8.

4. Маруненко І. М. Анатомія і вікова фізіологія з основами шкільної гігієни: курс лекцій / І. М. Маруненко, Є. О. Неведомська, В. І. Бобрицька. – вид. 2-е. – К. : Професіонал, 2006. – 480 с. – ISBN 966-8556-16-X.

5. Наливайко Н. В. Невідкладна допомога у разі гострих патологічних та екстремальних станів : навч.-метод. посібник / Н. В. Наливайко, Л. О. Баклицька, Н. Д. Крижановська, З. М. Яремко. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – 196 с. – ISBN 978-966-613-760-2.

6. Самойленко В. Б. Планування сім'ї / [В. Б. Самойленко, А. І. Мох, Г. Г. Рой, В. В. Мисік]. – К. : Здоров'я, 2007. – 224 с. – ISBN 978-966-460-001-6.

13. Інформаційні ресурси

1. Сайт кафедри безпеки життєдіяльності ЛНУ ім. І. Франка
2. Безкоштовний онлайн курс з домедичної допомоги для педагогів
3. Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти
4. Профстандарт вчителя закладу загальної середньої освіти
5. Сайт Всесвітньої організації охорони здоров'я.